

ANKARA BAROSU
TOPLUMSAL DAVALAR
VE
HUKUK ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

**OHAL VE OHAL KHK'LARI İLE
KALICI DEĞİŞİKLİK YAPILAN
CMK MADDELERİ KİTAPÇIĞI**

Av. Doğan ERKAN

2019

İletişim Adresi

Ankara Barosu Başkanlığı,
Adliye Sarayı Kat: 5 Sıhhiye/ANKARA
T: (0.312) 416 72 00 (Pbx)
F: (0.312) 416 72 80
www.ankarabarusu.org.tr
ankarabarusu@ankarabarusu.org.tr

Grafik – Tasarım

Ali Kemal Çerşil (Ankara Barosu)

Basım Tarihi

2019

Baskı ve Cilt

Azım Matbaacılık Kağıtçılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

ISBN: 978-605-7848-03-1

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
OHAL'İN HUKUKSAL SINIRLARI NEREDEDİR?	7
OHAL'DE, OHAL KHK'LARI YOLUYLA KALICI YASAL DEĞİŞİKLİK YAPILABİLİR Mİ?	9
YASANAN TÜM OHAL KHK'LARININ ÇIKARILDIKLARI VE YASANDIKLARI TARİHLERİ İLE KANUN NUMARALARINI GÖSTEREN TABLO.....	15
KHK'LAR ELİYLE İLE CEZA USUL KANUNUNDA YAPILAN TEMEL KALICI YASAL DEĞİŞİKLİKLER VE KISA AÇIKLAMALARI	17

ÖNSÖZ

Olağan Hukuku OHAL'den Arındırmalıyız.

Baromuz ve diğer barolar, Avukatlık Kanununun verdiği “hukukun üstünlüğü” ve “insan hakları” kavramlarını korumak ve geliştirmek görevleriyle yükümlendirilmişlerdir.

Bu bir yetki değil, vazifedir.

Her koşulda, siyasi iktidarın işlem ve eyleminde; evrensel ve tarihsel hukuk ilkelerinin, vazgeçilmez ve devredilmez insan haklarının hatırlatıcısı ve savunucusu olma kamusal görevi, baromuzun hukuki çalışmalarına yön veren ana prensiptir.

OHAL'in ilanıyla birlikte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin askıya alındığı OHAL hükümetince duyurulduğu zaman, insan hakları adına büyük bir kaygı duymuştuk. Hangi siyasi gerekçeyle olursa olsun, hukuki/idari müeyyideler ve ceza yargılamalarında temel insan hakları askıya alınmamalıydı.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin Olağanüstü Hal'de dahi askıya alınamayacak (derogasyon) maddelerinin yanı sıra, adil yargılanma hakkı ve onun usulî ilkelerinin de askıya alınmasına karşı çıktık. Nitekim sözleşmenin ruhu bunu öngörüyordu ve bu görüşümüz BM İnsan Hakları İzleme Komitesi ile Venedik Komisyonu raporlarıyla da örtüşüyordu.

Bir diğer sorunsal ise, OHAL'in hem zamanca 6 kez uzatılması süreciyle; hem de OHAL KHK'larıyla yasal mevzuatta değişiklikler yaparak kalıcılaştırılmasıydı. Böylece OHAL'in olağanlaştırılması tehlikesini gördük ve buna karşı hukuki mücadele verdik.

Bu amaçla, keyfileşen OHAL süre uzatım kararları sebebiyle, OHAL'in altıncı kez süre uzatımını Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşımıştık. Bu başvurumuz bir “Olağan Hukuk arayışı” olarak tariflenebilir.

Formel olarak OHAL kalktı. Ancak sorunsalın ikinci ayağı devam ediyor. OHAL KHK'ları, binlerce yasa maddesini kalıcı olarak değiştirdi ya da yasalara yeni kalıcı maddeler eklendi. Bunların adil yargılanma alanını en doğrudan ilgilendirenleri ise Ceza Muhakemesi Kanunu'ndaki kalıcı değişikliklerdir.

OHAL KHK'larının kalıcı yasal değişiklik yapmaya muktedir olması, anayasal hukuk sisteminde kabul görememelidir. Bu bakımdan her bir olağanüstü hüküm, olağan mevzuattan kaldırılmalı/iptal ya da ilga edilmelidir.

Elinizdeki çalışma, yalnızca bir enformasyona kaynak teşkil etmemektedir. Meslektaşlarımızın bu tasnifi bilmesi, tasniflenmiş haline doğrudan göz atabilmesi elbette önemlidir. Ancak orta ve uzun vadede bu mevzuatın ayıklanmasının; somut norm denetimi, soyut norm denetimi davalamalarına, AYM ya da AİHM başvurularında ihlal tespitleri istenmesi yoluyla "zımnen ilga" hükmü alınmasına kaynaklık etmek gibi bir amacı da vardır.

Bu bağlamda, baromuzun OHAL'e dair çalışma ve davalamalarında büyük emeği olan, Toplumsal Davalar ve Hukuk Araştırmaları Merkezimizin başkanı Av. Doğan ERKAN'a bu tasnifi yaparak kısa bir OHAL normatifi ile yayıma hazırladığı için teşekkür ederiz.

Ankara Barosu, İnsan Haklarının askıya alınmasına hep karşı duracak; ülkemiz olağan mevzuatının OHAL'den arındırılması için hukuk mücadelesini daima sürdürecektir.

Av. R. Erinç SAĞKAN

Ankara Barosu Başkanı

Kısaca, OHAL'İN HUKUKSAL SINIRLARI NEREDEDİR?

Ve

OHAL KHK'LARININ KALICI OLARAK DEĞİŞTİRDİĞİ CEZA MUHAKEMESİ KANUNU MADDELERİ İLE DEĞİŞİKLİKLERİN AÇIKLANMASI

NORMATİF OLARAK OHAL NEYDİ?

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2015 yılında “Olağanüstü Hallerde Yükümlülükleri Askıya Alma başlıklı” bir TEMATİK BİLGİ NOTU yayınlamış, not ekinde pek çok AİHM kararından alıntı ve atıf yapılmıştır. İlgili not şöyledir¹:

“Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 15. maddesi
(Olağanüstü Hallerde Yükümlülükleri Askıya Alma)

“Tarafların Devletin hükümetlerine, istisnai koşullarda, Sözleşme kapsamındaki belirli hak ve özgürlükleri koruma yükümlülüklerini geçici, kısıtlı ve denetimli bir şekilde askıya alma imkânı sunmaktadır. Bu hükmün uygulanması, aşağıdaki usul ve esas koşullarına bağlıdır:

“- Askıya alma hakkına yalnızca savaş zamanında veya ulusun varlığını tehdit eden başka bir genel tehlike halinde başvurulabilir;

“- Devlet, yalnızca **DURUMUN KESİNLİKLE GEREKTİRDİĞİ ÖLÇÜDE**, Sözleşme'de öngörülen yükümlülüklere aykırı tedbirler alabilir;

“- Yükümlülükler aykırı tedbirler, Devletin uluslararası hukuktan doğan başka yükümlülüklerine ters düşmemelidir;

1 AİHM Tematik notunun tam metni için bkz: ERKAN, Doğan, Etkileriyle ve Sonuçlarıyla OHAL KHK Rejiminin Eleştirisi ve KHK Müeyyidelerine Karşı İzlenebilecek Hukuki Yollar, Ekin Yayınları, 2. Baskı, Ağustos 2018.

“- Sözleşme ‘de öngörülen belirli haklar, yükümlülüklerle aykırı tedbir almaya izin vermez.

“Bu bağlamda: Sözleşme’nin 15. maddesi, meşru savaş filleri dışında 2. maddeye, işkence ve insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza yasağına, kölelik ve zorla çalıştırma yasağına ve “kanunsuz ceza olmaz” kuralına aykırı tedbirlerin alınmasına izin vermez; benzer şekilde, Sözleşme’nin 6 No’lu Protokolü’nün 1. maddesine (barış zamanında ölüm cezasının kaldırılması), Sözleşme’nin 13 No’lu Protokolü’nün 1. maddesine (ölüm cezasının kaldırılması) ve Sözleşme’nin 7 No’lu Protokolü’nün 4. Maddesine (aynı suçtan iki kez yargılanmama ve cezalandırılmama hakkı) aykırı tedbirler alınamaz.”

Tematiğe göre AİHM’in, OHAL ‘de temel bir hakkın askıya alınmasını ***Durumun Kesinlikle Gerektirdiği Ölçü*** kavramıyla, katı ve kesin bir ölçüte bağladığını görmekteyiz. Bahsedilen “kesin gereklilik” ölçütünü ihlal eden bir kısıtlamanın, ister idari işlem, ister düzenleyici idari işlem, ister KHK, ister cezai soruşturma işlemi biçiminde olsun, tüm de jure kategoriler için geçerli olduğu söylenmelidir. Zira “Sözleşme, tarafların statüsü, uyumsuzluğun nasıl karara bağlanacağını düzenleyen **MEVZUATIN NİTELİĞİ** ve konuyla **YETKİLİ MAKAMIN NİTELİĞİ NE OLURSA OLSUN** uygulanır.” (Georgiadis/Yunanitan, §.34)

AİHS’in kabul ettiği Olağanüstü Hal durumunda alınan tedbirlerin hukukiliği ve kesinlikle gerekme ölçütü konusunda verdiği bir karar şöyledir:

“Mahkeme, diğer hususların yanı sıra, her bir Taraf Devletin, “ulusunun varlığı” konusundaki sorumluluğu dâhilinde, ulusun varlığının “genel bir tehlike” ile tehdit edilip edilmediğini tespit etmesi ve eğer öyleyse söz konusu tehlikenin üstesinden gelebilmek için alınması gereken tedbirlerin derecesini belirlemesi gerektiğine vurgu yapmıştır. İlgili zamanın acil ihtiyacından doğrudan ve sürekli haberdar olmaları nedeniyle ulusal makamlar, genel bir tehlikenin varlığı ve bu tehlikeyi ortadan kaldırmak için alınması gereken aykırı tedbirlerin mahiyeti

ve kapsamı konularında karar verme hususunda uluslararası yargıçtan daha donanımlıdır. . . , bu bağlamda ulusal makamlara geniş bir takdir payı bırakılmalıdır.

“Bununla birlikte, Devletlerin yetkisi de sınırsız değildir. Mahkeme, Devletlerin, durumun “kesinlikle gerektirdiği ölçünün” dışına çıkıp çıkmadıklarına karar vermelidir. Bu denetimi gerçekleştirirken Mahkeme, yükümlülükleri askıya alan tedbirlerin etkilediği hakların mahiyeti ve olağanüstü hale neden olan ve süresini belirleyen koşullar gibi faktörlere gerekli önemi vermek zorunda kalmıştır.” (Aksoy/ Türkiye kararı)

OHAL'DE, OHAL KHK.LARI YOLUYLA KALICI YASAL DEĞİŞİKLİK YAPILABİLİR Mİ?

“Olağanüstü hal KHK'leri Olağanüstü Hal Yasası ile saptanan sistem içerisinde “olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda” uygulamaya yönelik olarak çıkartılabilir. Bu tür KHK'lerle yalnızca olağanüstü hal ilânını gerektiren nedenler gözetilerek bu nedenlerin ortadan kaldırılması için o duruma özgü kimi önlemler alınabilir.

“Olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda çıkartılabilecek KHK'lere Anayasa'nın 121. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları birlikte incelendiğinde başkaca işlevler yüklenemez. Bunun tersi bir anlayış; Anayasa ve Olağanüstü Hal Yasası dışında yeni bir olağanüstü hal yönetimi yaratmaya neden olur.

“Olağanüstü halin veya sıkıyönetimin, gerekli kıldığı konularda çıkarılan KHK'ler, bu hallerin ilan edildiği bölgelerde ve ancak bunların devamı süresince uygulanabilirler. Olağanüstü halin sona ermesine karşın, olağanüstü hal KHK'sindeki kuralların uygulanmasının devam etmesi olanaksızdır. Bu nedenle, OLAĞANÜSTÜ HAL KHK'LERİ İLE, YASALARDA DEĞİŞİKLİK YAPILAMAZ.

“OLAĞANÜSTÜ HALİN GEREKLİ KILMADIĞI KONULARIN OLAĞANÜSTÜ HAL KHK'LERİYLE DÜZENLENMESİ OLANAKSIZDIR. Olağanüstü halin gerekli kıldığı konular, olağanüstü

halin neden ve amaç öğeleriyle sınırlıdır. İlân edilmiş olan olağanüstü halin nedeni, şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin bozulmasıdır. Olağanüstü halin amacı, neden öğesiyle kaynaşmış bir durumdadır. Başka bir anlatımla, olağanüstü halin varlığını gerektiren nedenler saptandığında amaç öğesi de gerçekleşmiş demektir. Şu durumda olağanüstü hal KHK'lerinin “olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda” olağanüstü halin amacı ve nedenleriyle sınırlı çıkarılmaları gerekir. Anayasa'nın 148. maddesinin biçim ve öz yönünden Anayasa'ya uygunluk denetimi dışında tuttuğu KHK'ler “olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda” çıkartılan KHK'lerdir. Anayasa Mahkemesi'nin çıkartılan bir olağanüstü hal KHK'sinin bu niteliği taşıyıp taşımadığını belirlemesi ve eğer bu niteliği taşımıyorsa uygunluk denetimini yapması zorunludur.”²

Anayasa Mahkemesi kararı çok açık: OHAL KHK'larıyla yasalarda kalıcı değişiklik yapılamaz.

Buna rağmen, 2016-2018 Türkiye OHAL'inde yüzlerce yasal düzenleme, binlerce yasa maddesi, OHAL KHK'larıyla değiştirilmiş ya da kalıcı yasa maddesi eklenmiştir³

Avrupa Konseyi Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonu (Venedik Komisyonu) Raporunda da bu durum şu şekilde kayıt düşülerek ifade edilmiştir: “Anayasa Hükümete oldukça geniş olağanüstü hal yetkileri tanıyabilmektedir. Bununla birlikte bu yetkiler sınırsız olamaz; aksi takdirde Anayasa bir kendi kendini ortadan kaldırma mekanizması içermiş ve erkelerin ayrılığı rejimi yerini yürütme organının pervasız iktidarı almış olacaktır..., nitekim modern anayasaların çoğunda,

2 Anayasa Mahkemesi'nin 10/1/1991 tarih ve E.1990/25, K.1991/1 sayılı kararı

3 Yasalarda kalıcı değişiklik yapan KHK'ları ve değişen yasa maddelerini gösterir TABLO, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliğince hazırlanan “**Olağanlaşan OHAL: KHK'ların Yasal Mevzuat Üzerindeki Etkileri**” raporundan görülebilir, S. 104-118 (<https://tr.boell.org/tr/2018/01/10/olağanlaşan-ohal-khklerin-yasal-mevzuat-uezerindeki-etkileri>)

hükümetin temel yapısal niteliklerine olağanüstü halde dahi müdahale edilmemesi gerektiği ifade edilmektedir. Hükümetin yeni kalıcı yetkileri ya da diğer bileşen organların yetkilerinde, bileşiminde ya da işleyiş esaslarında kalıcı bir değişiklik öngören yeni düzenlemeler kaynağını kanun hükmünde kararnamelerden almamalıdır.⁴

“Oysa, “yapısal (genel) tedbirler söz konusu olduğunda ise olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamelerinin hükümleri, olağanüstü halin sona ermesiyle birlikte hukuki geçerliliğini yitirmelidir. Bu gibi kanun hükmünde kararnamelerle mevzuatta kalıcı değişiklikler yapılmamalı, kalıcı değişiklikler olağan mevzuata bırakılmalıdır. Bu durum, etkili hukuk yollarının varoluşu açısından özellikle önemlidir: hukuk yolu sağlayan usullerin boyutları değiştirilebilir ancak etkili hukuk yolları tamamen uygulamadan kaldırılamaz. Hükümetin, eylemlerinin yargısal denetimini dışarıda bırakmasına veya böyle bir denetimi etkisiz kılabilmek için iç tüzüğü değiştirmesine izin verilmemelidir. Aynı ölçüde Hükümet, diğer bağımsız Devlet kurumlarının konumunu zayıflatan, yapılarını, işleyiş ilkelerini vs. değiştiren kurallar da koyabiliyor olmamalıdır.”⁵

“Kanun hükmünde kararnameler, yapısal bir niteliği olduğu ve kurumların statü ve işleyişlerini veya olağan iç tüzüğü etkilediği görünen mevcut düzenlemelere de bir takım değişiklikler getirmiştir. Kanun hükmünde kararnamelerin getirdiği bazı tedbirler açıkça geçici olmasına rağmen, diğer tedbirler mevcut mevzuatta değişiklik yapmakta olup kanun hükmünde kararnamelerde bu tedbirlerin, olağanüstü halin bitmesinden sonra geçerliliğini yitireceği belirtilmemektedir. Nitekim resmi makamlar bu tedbirleri mevzuatta kalıcı olarak tutma eğilimindedirler.”⁶

“Tüm bunlar göstermektedir ki, bu gibi tedbirleri getiren olağanüstü hal kanun hükmünde kararnamesinin Meclis tarafından

4 Venedik Komisyonu 12 Aralık 2016 tarihli Türkiye raporu, a.g.y., s. 8

5 Venedik Komisyonu, a.g.y., s.19

6 Venedik Komisyonu, a.g.y., 20

onaylanmasıyla sonradan hukuken (de jure) kalıcı hale getirilebilecek bazı olağanüstü tedbirlerin fiili (de facto) olarak “kalıcılığa” riski bulunmaktadır. Bu da, Venedik Komisyonunun gözünde DEMOKRASİ, İNSAN HAKLARI VE HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜNÜN TEHDİT ALTINDA OLMASI DEMEKTİR. Yukarıda da vurgulandığı üzere mevzuatta yapılan kalıcı değişiklikler, olağanüstü hal rejimi çerçevesinde yürürlüğe sokulmamalıdır.”⁷

Görüleceği üzere OHAL gerek Anayasa, gerekse AİHS’e ve AİHS uygulayıcılarına göre sıkı ve zorunlu koşulları olan bir tedbirdir, kısa süreli bir istisna olması gerekir. Buna rağmen OHAL ‘de temel hak ve özgürlükler kısıtlanmış, yasama yetkisi fiilen Cumhurbaşkanı başkanlığındaki Bakanlar Kuruluna devredilmiş, dahası bu kısıtlamalar Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) yoluyla yerleşik kanun maddeleri haline getirilmiştir.

Bu kitapçık ile Ankara Barosu avukatlarına bu kısıtlamalara dair kalıcı OHAL değişikliklerinden CEZA MUHAKEMESİ KANUNU ile ihdas edilenleri derleyerek yardımcı olmak istedik.

Normatif hukuk minvalli ceza yargılaması “esas”ına dair metodoloji ve argümanlar -OHAL bağlamında- ayrıca kıymetlidir ancak bu kısa çalışmanın kapsamı dışındadır.

Amacımız daha çok, usulde, bir nevi pratikte karşılaşılabilecek adli işlem ve uygulamaları öngörebilmenin sağlanmasıdır.

Ceza usul rejiminde KHK’lar yoluyla “olağanüstü hal”in, “istisna”nın kalıcılaştırılmasının ne anlama geldiğine dair yorumu, Avrupa OHAL’lerini bizden önce analiz eden Fransız bir meslektaşımıza bırakalım⁸:

“Ceza hukukundaki değişime (olağanüstü usulü de içeren usulün, yasa üzerindeki hakimiyeti) iktidarın örgütlenmesindeki yapısal

7 Venedik Komisyonu, a.g.y., s.34

8 Jean-Claude Paye, Hukuk Devletin Sonu, Olağanüstü Hal’den Diktatörlüğe, İmge Kitabevi Yayınları, 2009

değişim eşlik eder. Yargı aygıtının yürütme erki tarafından araçsallaştırılması, daha kesin olarak adaletin polis aygıtına boyun eğişini ima eder. Pratikte yargı makamının polis işi üzerinde hiçbir kontrolü yoktur; ancak sonradan polis tarafından alınan dava kararlarına bir çeşit garanti ya da destek olarak ortaya çıkar.

Eğer olağanüstü tekniklerin anayasal özgürlükler üzerindeki üstünlüğü hukukun askıya alınmasına ve e hukuk düzeninde bir değişime sebep oluyorsa saf anomi, herhangi bir hukuk sistemi dışında kurulan olağanüstülük bizi toplumun bir başka siyasal örgütlenme şekline doğru götürür. Bu, bizi yeni bir siyasal rejim tipi içine yerleştirir.⁹

Hukukun askıya alınmasına sürükleyen istisnai usuller, olağanüstü halin özellikleridir. Bu kavram nazi hükümeti tarafından Weimar Anayasası'nın bireysel özgürlüklerini garantileyen tüm maddelerin askıya alınması gibi tarihsel olayları anlayabilmek için oldukça elverişlidir. Bu kavram aynı zamanda günümüzü anlayabilmek için de faydalıdır.

Hukuk devleti ya da olağanüstü hal kavramları bizim iktidar kavramının kendisini sorgulamamıza hala izin vermezler.¹⁰

Saf bir şekilde siyasal gerçek olarak varsayılan olağan üstü hal kavramını hukuksal olarak tanımlamak kolay değildir; çünkü genelde hukuk tarafından kapsanmayan, olağan olmayan durumlara atıfta bulunur. 'muğlak ve belirsiz bir bölgede, hukuksal ile siyasalın kesişiminde' yer alır.¹¹

Olağanüstü usulün üstünlüğü, hukukta bir değişikliğe sebep olur. Bu değişiklikle devlet, toplumu oluşturur ve sürekli olarak toplum ile onun dışı arasındaki sınırı tekrardan tanımlar. Terörle mücadele hukukunun askıya alınmasını gerektirir ve yeni bir hukuk düzeni yaratırken aynı zamanda maddi ve formel olarak savaşılabilecek düşmanı da üretir. Hukuk düzeninin adaptasyonu sıkıyönetimde olduğu gibi

9 Paye, a.g.y., s.222

10 Paye, a.g.y., s.227

11 Paye, a.g.y., s.230

sisteminin dışında bir tehdidi değil, sistemin kendisinin içinden bir dışman hedefler. Araçlarla amaçlar arasındaki ilişkinin tersine çevrilmesine tanık oluyoruz. Terör örgütünün, dışman olarak belirlenmesi onu, hukuki ve siyasi düzenleri değiştirmek için bir araç haline dönüştürür. Siyaseti kendi sureti ile kuran iktidarın kendisidir.”¹²

Ceza hukuku pratisyenlerine faydası olması dileğiyle...

Mart 2019

Av. Doğan ERKAN

Ankara Barosu TODAM Başkanı

12 Paye, a.g.y., s.244

Yasanan Tüm OHAL KHK'larının Çıkarıldıkları ve Yasandıkları
Tarihleri ile Kanun Numaralarını Gösteren Tablo:

KHK Sayısı	Yayımlandığı R.G. Tarihi	Kanun Numarası	Yayımlandığı R.G. Tarihi
667 Sayılı KHK	23.07.2016	6749 S. Kanun	29.10.2016
668 Sayılı KHK	27.07.2016 2.M	6755 S. Kanun	24.11.2016
669 Sayılı KHK	31.07.2016	6756 S. Kanun	24.11.2016
670 Sayılı KHK	17.08.2016	7091 S. Kanun	08.03.2018 1.M
671 Sayılı KHK	17.08.2016	6757 S. Kanun	24.11.2016
672 Sayılı KHK	01.09.2016 1.M	7080 S. Kanun	08.03.2018 1.M
673 Sayılı KHK	01.09.2016 2.M	7081 S. Kanun	08.03.2018 1.M
674 Sayılı KHK	01.09.2016 2.M	6758 S. Kanun	24.11.2016
675 Sayılı KHK	29.10.2016	7082 S. Kanun	08.03.2018 1.M
676 Sayılı KHK	29.10.2016	7070 S. Kanun	08.03.2018 1.M
677 Sayılı KHK	22.11.2016	7083 S. Kanun	08.03.2018 1.M
678 Sayılı KHK	22.11.2016	7071 S. Kanun	08.03.2018 1.M
679 Sayılı KHK	06.01.2017 1.M	7084 S. Kanun	08.03.2018 1.M
680 Sayılı KHK	06.01.2017 1.M	7072 S. Kanun	08.03.2018 1.M
681 Sayılı KHK	06.01.2017 1.M	7073 S. Kanun	08.03.2018 1.M
682 Sayılı KHK	23.01.2017	7068 S. Kanun	08.03.2018 1.M
683 Sayılı KHK	23.01.2017	7085 S. Kanun	08.03.2018 1.M
684 Sayılı KHK	23.01.2017	7074 S. Kanun	08.03.2018 1.M
685 Sayılı KHK	23.01.2017	7075 S. Kanun	08.03.2018 1.M
686 Sayılı KHK	07.02.2017 1.M	7086 S. Kanun	08.03.2018 1.M
687 Sayılı KHK	09.02.2017	7076 S. Kanun	08.03.2018 1.M
688 Sayılı KHK	29.03.2017 1.M	7087 S. Kanun	08.03.2018 1.M
689 Sayılı KHK	29.04.2017 1.M	7088 S. Kanun	08.03.2018 1.M
690 Sayılı KHK	29.04.2017 1.M	7077 S. Kanun	08.03.2018 1.M

691 Sayılı KHK	22.06.2017 2.M	7069 S. Kanun	08.03.2018 1.M
692 Sayılı KHK	14.07.2017 1.M	7089 S. Kanun	08.03.2018 1.M
693 Sayılı KHK	25.08.2017	7090 S. Kanun	08.03.2018 1.M
694 Sayılı KHK	25.08.2017	7078 S. Kanun	08.03.2018 1.M
695 Sayılı KHK	24.12.2017	7092 S. Kanun	08.03.2018 1.M
696 Sayılı KHK	24.12.2017	7079 S. Kanun	08.03.2018 1.M
697 Sayılı KHK	12.01.2018	7098 S. Kanun	08.03.2018 1.M
701 Sayılı KHK	08.07.2018	7150 S. Kanun	03.11.2018 1. M

KHK'lar Eliyle İle Ceza Usul Kanununda Yapılan Temel Kalıcı Yasal Değişiklikler ve Kısa Açıklamaları

- **684 sayılı KHK'nın 41. maddesi ile CMK 102/2 fıkrası değiştirilerek** Terör suçları ve bazı suçlara özgü tutukluluk uzatma süresi 5 yıla çıkarıldı.
- **696 sayılı KHK'nin 93 üncü maddesiyle CMK 104/2 fıkrasında** yer alan “*Ret kararına*” ibaresi “*Bu kararlara*” şeklinde değiştirilerek, salıverme kararına savcının itiraz etmesinin yolu açıldı
- **674 sayılı KHK'nın 13. Maddesi ile CMK 128. Maddeye 10. no.lu fıkra eklenerek** “*el konulan taşınmaz, hak ve alacakların idaresi gerektiğinde bu malvarlığı değerlerinin yönetimi amacıyla kayyım atan*” ması olanağı getirildi.
- **696 sayılı KHK'nın 94. Maddesi ile CMK 129. Maddeye 3 no.lu fıkra eklenerek** “*Elkoyma kararı veya emrinin aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak verilmesi halinde gönderilerin bulunduğu zarf veya paketler Cumhuriyet savcısının talimatıyla kolluk memurları tarafından açılabil*” mesi olanağı getirildi.
- **694 sayılı KHK'nın 142. Maddesi ile CMK 139/3 fıkrasına cümle eklenerek** gizli “*soruşturmacı, kovuşturma evresinde tanık olarak dinlenmesinin zorunlu olması halinde, duruşmada hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan veya ses ya da görüntüsü değiştirilerek özel ortamda dinlen*”ebilmesi imkanı getirildi.
- **694 sayılı KHK'nın 144. Maddesi ile CMK 142. Maddesine 9 no.lu fıkra eklenerek** haksız arama-el koyma-gözaltı-yakalama-tutuklama “*Tazminat davaları nedeniyle Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi gereğince hesaplanan nisbî avukatlık ücreti ödenir. Ancak, ödenecek miktar Tarifede sulh ceza hâkimliklerinde takip edilen işler için belirlenen maktu ücretten az, ağır ceza mahkemelerinde takip edilen davalar için belirlenen maktu ücretten fazla olamaz*” sınırlaması getirildi.

- **694 sayılı KHK'nın 144. Maddesi ile CMK 142. Maddesine 10 no.lu fıkra eklenerek** “*Tazminata ilişkin mahkeme kararları, kesinleşmeden ve idari başvuru süreci tamamlanmadan icra takibine konulamaz. Kesinleşen mahkeme kararında hükmedilen tazminat ile vekâlet ücreti, davacı veya vekilinin davalı idareye yazılı şekilde bildireceği banka hesap numarasına, bu bildirim yapıldığı tarihten itibaren otuz gün içinde ödenir. Bu süre içinde ödeme yapılmaması halinde, karar genel hükümler dairesinde infaz ve icra olunur*” kuralı getirildi.
- **676 sayılı KHK'nın 1. Maddesiyle CMK 149/2 fıkrasına cümle eklenerek** “*Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından yürütülen kovuşturmalarda, duruşmada en çok üç avukat hazır bulunabilir*” sınırlaması getirildi.
- **676 sayılı KHK'nın 2 nci maddesiyle CMK'nın 151/3 fıkrasında** yer alan “*tutuklu ve*” ibaresi “*şüpheli, sanık veya*” şeklinde, “*kovuşturma açılması halinde tutuklu veya hükümlünün müdafilik veya vekilliğini*” ibaresi “*soruşturma ya da kovuşturma bulunması halinde müdafilik veya vekillik görevini*” şeklinde değiştirilerek, hakkında maddede sayılan suçlardan kovuşturma yürütülen avukatların aynı suçlardan tutukluların avukatlığından yasaklanması mümkünken, hakkında bu suçlardan soruşturma açılan avukatların da, tutuklu olmayan şüpheli veya sanıkların da avukatlığından yasaklanabilmesinin yolu açıldı. Aynı KHK maddesiyle CMK'nın 151/4. ve 5. fıkraları da bu duruma uyarlandı.
- **676 sayılı KHK'nın 3. Maddesi ile CMK 154. Maddeye 2 no.lu fıkra eklenerek** “*Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerinde tanımlanan suçlar ve Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu ve uyarıcı madde imâl ve ticareti suçları bakımından gözaltındaki şüphelinin müdafî ile görüşme hakkı Cumhuriyet savcısının istemi üzerine, hâkim kararıyla yirmidört saat süreyle kısıtlanabilir; bu zaman zarfında ifade alınamaz*” sınırlaması getirildi.

- **694 sayılı KHK'nın 145. Maddesi ile CMK 158. Maddeye 6 no.lu fıkra eklenerek** “*soruşturmaya yer olmadığı kararı*” müessesesi ilk kez düzenlendi. Düzenleme şöyle: “*İhbar ve şikâyet konusu fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya ihbar ve şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilir. Bu durumda şikâyet edilen kişiye şüpheli sıfatı verilemez. Soruşturma yapılmasına yer olmadığına dair karar, varsa ihbarda bulunana veya şikâyetçiye bildirilir ve bu karara karşı 173 üncü maddedeki usule göre itiraz edilebilir. İtirazın kabulü hâlinde Cumhuriyet başsavcılığı soruşturma işlemlerini başlatır. Bu fıkra uyarınca yapılan işlemler ve verilen kararlar, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından görülebilir.*”
- **680 sayılı KHK'nın 9. Maddesiyle CMK'nın 161. Maddesi 6. Fıkrası değiştirilerek** “*Vali ve kaymakamların kişisel suçları hakkında soruşturma ve kovuşturma yapma yetkisi, ilgilinin görev yaptığı yerin bağlı olduğu bölge adliye mahkemesinin bulunduğu yerdeki il Cumhuriyet başsavcılığı ve aynı yer ağır ceza mahkemesine aittir. Ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçüstü hâllerinde soruşturma genel hükümlere göre yapılır*” kuralı getirildi.
- **694 sayılı KHK'nın 146. Maddesiyle, CMK'nın 161. Maddesine 9 no.lu fıkra eklenerek** dokunulmazlıkları kaldırılan milletvekillerine özgür yetkili yer savcılığı ve sorgu hakimliği düzenlenerek “*milletvekili hakkında soruşturma ve kovuşturma yapma yetkisi, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı ve bu yer ağır ceza mahkemesine aittir. Soruşturmayı Cumhuriyet Başsavcısı veya görevlendireceği vekili bizzat yapar. Başsavcı veya vekili, suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısından soruşturmanın kısmen veya tamamen yapılmasını isteyebilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde suçun işlendiği yer Cumhuriyet savcısı zorunlu olan delilleri toplar ve gerekmesi hâlinde alınacak kararlar bakımından bulunduğu yer sulh ceza hâkimliğinden talepte bulunur*” kuralı ihdas edildi.

- **680 sayılı KHK'nın 10. Maddesiyle CMK'nın 172/2 fıkrası değiştirilerek** “*Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildikten sonra kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak yeni delil elde edilme*” kuralına, “bu hususta sulh ceza hâkimliğince bir karar verilme” ek kuralı düzenlendi.
- **680 sayılı KHK'nın 11. Maddesiyle CMK'nın 173/6 fıkrası değiştirilerek**, Cumhuriyet savcısının KYOK kararına “*İtirazın reddedilmesi halinde aynı fiilden dolayı kamu davası açılabilmesi için 172 nci maddenin ikinci fıkrası uygulanır*” Yollamasıyla Sulh Ceza hakimliğinin kararının aranması koşulu bu duruma da eklendi.
- **676 sayılı KHK'nın 4. Maddesi ile CMK'nın 178/1 fıkrasına yapılan ekle** “*Çağırılması reddedilen tanığın ve uzman kişinin doğrudan mahkemeye getiril*” mesi halinde dinlenmesi temel kuralına “*davayı uzatmak amacıyla yapı*” lması halinde reddedilme istisnası getirildi.
- **676 sayılı KHK'nın 5. Maddesiyle CMK 188/1 fıkrasındaki** “*zorunlu müdafinin bulunmasını şart*” koyan genel kurala “*müdafin mazeretsiz olarak duruşmayı terk etmesi halinde duruşmaya devam edilebilir*” istisnası getirildi.
- **696 sayılı KHK'nın 96. Maddesiyle, CMK'nın 188/1 fıkrasına getirilen** mazeretsiz duruşmayı terk eden müdafinin yokluğunda devam etme istisnasına “*mazeretsiz duruşmaya gelmeyen*” müdafinin de yokluğunda duruşmaya devam etme imkânı düzenlendi.
- **694 sayılı KHK'nın 147. Maddesi ile CMK'nın 196/4 fıkrasında yapılan değişiklik**le, fıkranın önceki halinde bulunan “*aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle sorgu*” (SEGBİS) “*yapılabilir*” imkanına bağlanan “*yukarıdaki fıkralar uyarınca*” koşutu çıkarılarak, yerine “*hakim veya mahkemenin zorunlu gördüğü durumlarda*” düzenlemesi getirilmiştir. Bu durumda aynı maddenin “2.” fıkrasında düzenlenen “*alt sınırı beş yılın üzerindeki suçları*” “*istinabe*” den ayrık tutan kuralın bu

fıkra sınırlayan bağı kaldırılmış ve “4.” fıkradaki SEGBİS tekniği başlı başına ve bu sınırlamaya bağlı olmadan kullanılabilir bir yöntem haline getirilmiştir. (SEGBİS’in istinabenin bir parçası olduğu tartışmalı yorumu sebebiyle bu değişikliğin yapıldığı ve her durumda alt sınırı 5 yılın üzerindeki suçlarda da SEGBİS yönteminin kullanılmasına dair engel yorumun ortadan kaldırılmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır.)

- **696 sayılı KHK'nın 97. Maddesiyle CMK'nın 209. Maddesinde yer alan** “*Duruşmada okunulması zorunlu belge ve tutanaklar*” düzenlemesi hem başlıkta hem de buna uygun olarak madde içeriğinde “*duruşmadan anlatılması*” şeklinde değiştirilmiş, madde içeriğinde yer alan belgeler bakımından okuma zorunluluğu anlatılma zorunluluğuna dönüştürülmüştür.
- **694 sayılı KHK'nın 148. Maddesiyle CMK'nın 216/3 fıkrasına yapılan ekte,** “*Hükümden önce son söz, hazır bulunan sanığa verilir.*” temel kuralına, “*Bu aşamada zorunlu müdafinin hazır bulunmaması hükmün açıklanmasına engel teşkil etmez*” düzenlemesi getirilmiştir. Ek fıkranın müdafinin mazeretli olup olmaması ayrımı yoktur.
- **674 sayılı KHK'nın 14. ve 15. Maddeleriyle CMK'nın 277., 278. ve 280. maddelerinde** yapılan birbirine bağlantılı değişikliklerle, istinaf aşamasında dosyanın önce Bölge Adliye mahkemesi savcısına teslim edilmesi ve onun görüşünün alınması (tebliğ name) kuralları kaldırılmış, savcı görüşü olmadan dosyanın doğrudan ilgili daireye gitmesi sağlanmıştır.
- **696 sayılı KHK'nın 99. Maddesiyle CMK'nın 282/1-d bendinde yapılan değişiklikle** istinaf aşamasında “*Bölge adliye mahkemesi duruşma hazırlığı aşamasında toplanan delil ve belgeler, yapılmışsa keşif ve bilirkişi açıklamalarına ilişkin tutanak ve raporlar okunur*” cümlesindeki “*okunur*” ibaresi “*anlatılır*” şeklinde değiştirilmiştir.

- **696 sayılı KHK'nin 100'üncü maddesiyle, CMK'nın 299/1 fıkrasının birinci cümlesinde** yer alan “*sanığın veya katılanın temyiz başvurusundaki istemi üzerine veya re 'sen duruşma yoluyla yapar*” ibaresi “*uygun görmesi halinde duruşma yoluyla yapabilir*” şeklinde değiştirilmiş, böylece 10 yıl veya daha fazla hapis cezasına ilişkin hükümlerde sanığın veya katılanın istem üzerine temyiz isteminin duruşmalı yapılması zorunluluğundan vazgeçilmiş, Yargıtay dairesinin takdirine bırakılmıştır.

